

Колченко В. О.

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ВІДНОВЛЕННЯ ФУНКЦІОНУВАННЯ ТЕЛЕКОМУНІКАЦІЙНИХ МЕРЕЖ В НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЯХ

(Див. нижче)

УДК 621.391:338.45; 621.391-658

Колченко В. О.

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ВІДНОВЛЕННЯ ФУНКЦІОНУВАННЯ ТЕЛЕКОМУНІКАЦІЙНИХ МЕРЕЖ В НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЯХ

Колченко В. О. Деякі аспекти відновлення функціонування телекомунікаційних мереж в надзвичайних ситуаціях. В статті викладено аспекти відновлення функціонування телекомунікаційних мереж в умовах надзвичайних ситуацій, приведено математичне рішення задач, пов'язаних з відновленням функціонування телекомунікаційних мереж в цих умовах.

Ключові слова: ТЕЛЕКОМУНІКАЦІЙНА МЕРЕЖА, НАДЗВИЧАЙНІ СИТУАЦІЇ, ВІДНОВЛЕННЯ ФУНКЦІОНУВАННЯ

Колченко В. А. Некоторые аспекты восстановления функционирования телекоммуникационных сетей в чрезвычайных ситуациях. В статье изложены аспекты восстановления функционирования телекоммуникационных сетей в условиях чрезвычайных ситуаций, приведены математическое решение задач, связанных с восстановлением функционирования телекоммуникационных сетей в этих условиях.

Ключевые слова: ТЕЛЕКОММУНИКАЦИОННАЯ СЕТЬ, ЧРЕЗВЫЧАЙНЫЕ СИТУАЦИИ, ВОССТАНОВЛЕНИЕ ФУНКЦИОНИРОВАНИЯ

V. Kolchenko V. O. Some aspects of restoring operation of telecommunication networks in emergency situations. This paper considers some aspects of restoring operation of telecommunication networks in emergency situations; math problem solving is given as to the restoring telecommunication network operation in such conditions.

Key words: TELECOMMUNICATION NETWORK, EMERGENCY SITUATION, RESTORING OPERATION

Концепція, методи і засоби забезпечення безперервності бізнесу і відновлення процесів після надзвичайних подій (Business Continuity Planning – BCP і Business Disaster Recovery – BDR) широко відомі та апробовані у світі під час виникнення офіційно оголошених лих і критичних ситуацій різного характеру. Вони є невід'ємною частиною процесів діяльності

багатьох крупних компаній, що дозволяє їм забезпечити практично безперервне функціонування у разі критичних ситуацій і відновлювати свою діяльність з мінімальними, наперед прорахованими збитками у разі широкомасштабних лих. Національний інститут стандартизації і технології США (NIST – National Institute of Standards and Technology) розробив останнім часом декілька документів з забезпечення діяльності підприємств телекомунікацій в будь-яких умовах. Один з документів (Contingency Planning Guide for Information Technology Systems) містить рекомендації, визначає процеси планування неперервності різних інформаційних і телекомунікаційних підприємств та організацій (підходи, що визначені цим документом можна перенести також на комерційні і приватні організації). Інший інститут The Business Continuity Institute – BCI (інститут неперервності бізнесу), який є міжнародною некомерційною організацією професіоналів в галузі забезпечення неперервності бізнесу, також займається питаннями розроблення, просування і впровадження професійних стандартів і комерційної етики в сфері підтримки планування неперервності бізнесу і функціонування у критичних ситуаціях. BCI розробив низку стандартів, які визначають практичні напрямки функціонування в критичних умовах, до яких відноситься оцінювання ризиків і контроль, аналіз впливу ситуацій на діяльність, розробка стратегії неперервності, реакція на критичні ситуації тощо.

Не дивлячись на те, що останніми роками з'явилася значна кількість стандартів і рекомендацій, в яких викладено підходи до відновлення функціонування телекомунікаційних мереж в умовах надзвичайних ситуацій, важливим є і математичне рішення задач, пов'язаних з відновленням функціонування телекомунікаційних мереж, заміною певних елементів в них, що дозволить визначити ймовірність настання критичних подій і виходу з ладу телекомунікаційного обладнання, а також забезпечити тривалість їх безвідмовної роботи. Теорія відновлення процесів функціонування телекомунікаційної мережі в критичних ситуаціях розглядається як система, що містить деякі об'єкти (елементи) і характеризується певними параметрами.

Теорія процесів відновлення вивчалась іноземними авторами в середині ХХ сторіччя та одержала численні застосування для деяких напрямів досліджень – теорії надійності, теорії масового обслуговування, а також для вирішення інших теоретичних і прикладних проблем.

Під терміном процес відновлення розуміється послідовність взаємно незалежних ненегативних випадкових величин. Отже, будь-яку систему можна представити сукупністю елементів, кожний з яких характеризується випадковою ненегативною величиною X , званою тривалістю його безвідмовної роботи [1]. Випадкова величина X має безперервний розподіл, який визначається щільністю розподілу. Припустимо, що випадкова величина X має щільність розподілу $f(x)$ і функцію розподілу $F(X)$, яка визначається як ймовірність того, що елемент відмовив до моменту x . Для будь-якого моменту часу t розглянемо функцію $h(t)$, яка є щільністю відновлення та указує на середню кількість відновлень, очікуваних в малому інтервалі часу t . При виведенні формул розглядатимемо X як величину, що має розмірність [час], $f(x)$ і s як величини, що мають розмірність [час]⁻¹.

Припустимо, що є два типи елементів телекомунікаційної мережі, які характеризуються тривалістю безвідмовної роботи $\{X_{I1}, X_{I2}\}$ і $\{X_{II1}, X_{II2}\}$.

Розглянемо стаціонарні альтернативні процеси відновлення телекомунікаційної мережі. Альтернативним процесом відновлення називатимемо процес, що починається з нового елементу 1 типу, в якому кожен елемент, що відмовив, замінюється елементом протилежного типу.

Існує три можливості:

а) можна прийняти за початок відліку часу точку, досить віддалену від початку функціонування процесу, умовившись, що спочатку використовується елемент I типу. Тоді ми фактично приймаємо, що перша тривалість безвідмовної роботи має щільність розподілу

$f_1(x)$; друга, будучи тривалістю безвідмовної роботи елементу II типу, має щільність розподілу $f_2(x)$ тощо;

б) можливо задано, що в початковий момент часу використовується елемент II типу. При цьому поступаємо, як і у варіанті а), помінявши ролями елементи I і II типу;

в) можна розглянути стаціонарний процес, в якому тип використовуваного у момент початку відліку часу елементу не заданий. Це рівнозначно тому, що випадки а) і б) зважуються з імовірністю $\mu_1/(\mu_1 + \mu_2)$ і $\mu_2/(\mu_1 + \mu_2)$.

Припустимо, що нам потрібно знайти стаціонарну імовірність використання елементу I типу через час t після початку відліку часу. Якщо у момент початку відліку використовувався елемент I типу, позначимо її через $\pi_{11}^{(c)}(t)$. Тоді одержуємо [2]:

$$\pi_{11}^{(c)}(t) = \int_t^{\infty} \frac{F_1(u)}{\mu_1} du + \int_0^t h_{12}^{(c)}(u) F_1(t-u) du, \quad (1)$$

де $h_{12}^{(c)}(u)$ є щільністю відновлення для відмов елементів II типу за умови, що стаціонарний процес починається з елементу I типу.

Тому

$$\pi_{11}^{(c)*}(s) = \frac{\{\mu_1 s - 1 + f_1^*(s)\}}{\mu_1 s^2} + h_{12}^{(c)*}(s) \frac{\{1 - f_1^*(s)\}}{s}. \quad (2)$$

Тепер можна знайти, що [1]:

$$h_{12}^{(c)*}(s) = \frac{f_2^*(s)\{1 - f_1^*(s)\}}{\mu_1 s\{1 - f_1^*(s)f_2^*(s)\}}. \quad (3)$$

Отже

$$\pi_{11}^{(c)*}(s) = \frac{1}{s} - \frac{\{1 - f_1^*(s)\}\{1 - f_2^*(s)\}}{\mu_1 s^2\{1 - f_1^*(s)f_2^*(s)\}}. \quad (4)$$

При $s > 0$ отримаємо:

$$\lim_{t \rightarrow \infty} \pi_{11}^{(c)}(t) = \frac{\mu_1}{\mu_1 + \mu_2}. \quad (5)$$

Тому зручно записати:

$$\pi_{11}^{(c)}(t) = \frac{\mu_1}{\mu_1 + \mu_2} + \frac{\omega(t)}{\mu_1}, \quad (6)$$

де згідно (4)

$$\omega^*(s) = \frac{\mu_1 \mu_2}{(\mu_1 + \mu_2)s} - \frac{\{1 - f_1^*(s)\}\{1 - f_2^*(s)\}}{s^2\{1 - f_1^*(s)f_2^*(s)\}}. \quad (7)$$

Взагалі, якщо $\pi_{ij}^{(c)}(t)$ є стаціонарною імовірністю використання елемента типу j через час t після моменту початку відліку часу за умови, що у момент початку відліку використовувався елемент типу i , то

$$\begin{aligned} \pi_{11}^{(c)}(t) &= \frac{\mu_1}{\mu_1 + \mu_2} + \frac{\omega(t)}{\mu_1}, & \pi_{12}^{(c)}(t) &= \frac{\mu_2}{\mu_1 + \mu_2} - \frac{\omega(t)}{\mu_1} \\ \pi_{21}^{(c)}(t) &= \frac{\mu_1}{\mu_1 + \mu_2} - \frac{\omega(t)}{\mu_2}, & \pi_{22}^{(c)}(t) &= \frac{\mu_2}{\mu_1 + \mu_2} + \frac{\omega(t)}{\mu_2}. \end{aligned} \quad (8)$$

Величину $\omega(t)$ знайдемо за допомогою звичайного перетворення. Зокрема, якщо розподіл тривалості безвідмовної роботи є спеціальним розподілом Ерланга з одним і тим же значенням параметра порядку a_1 і a_2 , тоді щільність розподілу імовірності:

$$\omega^*(s) = \frac{a_1 a_2}{\rho(a_1 + a_2)s} - \frac{\{(\rho + s)^{a_1} - \rho^{a_1}\}\{(\rho + s)^{a_2} - \rho^{a_2}\}}{s^2\{(\rho + s)^{a_1 + a_2} - \rho^{a_1 + a_2}\}} \quad (9)$$

Припустимо, що існує якість обладнання телекомунікаційної мережі, яке схильне до пошкоджень (до зупинок через вихід з ладу). Час, який необхідний для відновлення і запуску обладнання, що зупинилося (що вийшло з ладу), назвемо тривалістю ремонту. При цьому виникає альтернативна послідовність робочих періодів (коли обладнання в робочому стані) і періодів ремонту. Якщо можна припустити, що вони є двома послідовностями незалежних випадкових величин, кожна з яких характеризується своєю щільністю розподілу, то ми за допомогою вищенаведеного методу можемо описати процес відновлення телекомунікаційної мережі як альтернативний процес відновлення.

З погляду перспективи подальшого розвитку суспільства в умовах техногенної сфери, що швидко змінюється, і зростаючої небезпеки виникнення глобальних катастроф повинен діяти принцип "випереджаючого віддзеркалення". Згідно цього принципу, для того, щоб рухатися вперед, слід передбачати майбутні погрози, ризики і небезпеки, розвивати методи їх прогнозу і попередження.

Література

1. Кокс Д. Р. Теория восстановления / Д. Р. Кокс, В. Л. Смит. – М.: Советское радио, 1967 г.
2. Архипова Н. А. Управление в чрезвычайных ситуациях / Н. А. Архипова, В. В. Кульба. – М.: Российский государственный гуманитарный университет, 1994.
3. Гриняев С. Если пришла беда... Как восстановить функционирование информационной системы в чрезвычайных ситуациях? / С. Гриняев // Мир связи и информации Connect. – 2003. – № 6. – С. 120-123.
4. Control Objectives for Information and related Technology {Управління завданнями для інформаційних і суміжних технологій} / Стандарт ISACF. CobiT.